

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ: Ο Α΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ (1914-1918)

ΕΝΟΤΗΤΑ 31

Τα αίτια, η έκρηξη και τα μέτωπα του Α΄ Παγκόσμιου πολέμου

Τα αίτια:

1. Ο ιμπεριαλισμός: Πολιτική επέκτασης των βιομηχανικά αναπτυγμένων κρατών με στόχο:

α. Την εξεύρεση πρώτων υλών.

β. Την διάθεση των παραγόμενων προϊόντων.

→ Σταδιακή σύγκρουση της αναδυόμενης **Γερμανίας** με την **Αγγλία** και τη **Γαλλία**.

2. Ο εθνικισμός: Η πίστη στην ανωτερότητα ενός έθνους σε σχέση με όλα τα υπόλοιπα.

3. Ο μιλιταρισμός: Η έμφαση στον στρατιωτικό τομέα και στην αξία του πολέμου ως μέσου επιβολής των οικονομικών και εθνικών επιδιώξεων ενός κράτους
→ Πρωταγωνιστεί η **Γερμανία** (αύξηση πολεμικών εξοπλισμών και ανάπτυξη της πολεμικής βιομηχανίας) → Εξοπλίζονται όμως σταδιακά όλα τα ευρωπαϊκά κράτη.

Τα αντίπαλα στρατόπεδα:

1. «Κεντρικές Δυνάμεις» ή «Τριπλή Συμμαχία»: Γερμανία, Αυστροουγγαρία, Ιταλία (αρχικά).

2. «Εγκάρδια Συνεννόηση» ή «Τριπλή Συνεννόηση» [Entente Cordiale]: Αγγλία, Γαλλία, Ρωσία, Σερβία, Ιταλία (αργότερα) → Γνωστή και ως **Αντάντ** (= συνεννόηση στα γαλλικά).

Η αφορμή:

• Η δολοφονία στο Σεράγεβο του διαδόχου του αυστροουγγρικού θρόνου **Φραγκίσκου Φερδινάνδου** από έναν Σέρβο εθνικιστή φοιτητή στις **28 Ιουνίου 1914**.

→ Κήρυξη πολέμου από την **Αυστροουγγαρία** στη **Σερβία**.

→ Υποστήριξη της **Αγγλίας** και της **Γαλλίας** στη Σερβία και της **Γερμανίας** στην Αυστροουγγαρία.

→ Αλυσιδωτές κηρύξεις πολέμων και μετάδοση του πολέμου σε πολλές περιοχές του κόσμου εκτός της Ευρώπης → Πολεμικές συγκρούσεις των αποικιών των Μεγάλων Δυνάμεων.

Τα κύρια μέτωπα:

► Δυτικό μέτωπο:

→ Εισβολή των **Γερμανών** στο **Βέλγιο** με στόχο το Παρίσι (**Σεπτέμβριος 1914**).

→ **Απόκρουση** της επίθεσης από τους **Γάλλους** (**Μάχη του Μάρνη**).

→ Σταδιακή **στασιμότητα** του μετώπου χωρίς να αναδεικνύεται νικητής.

→ Δημιουργία σταθερών «γραμμών πολέμου» → **χαρακώματα** → άθλιες συνθήκες διαβίωσης στρατιωτών.

► Ανατολικό μέτωπο:

- Εισβολή των **Ρώσων** στην **ανατολική Πρωσία** (= Αν. Γερμανία).
- **Ανακοπή** της επίθεσης από τους **Γερμανούς** (Αύγουστος 1914).
- Σταδιακή **στασιμότητα** και σε αυτό το μέτωπο χωρίς νικητή.

Συμμαχίες και ανακατατάξεις:

- **1914:** Είσοδος της **Οθωμανικής αυτοκρατορίας** στον πόλεμο με το πλευρό των Κεντρικών Δυνάμεων.
- **1915:** Είσοδος της **Βουλγαρίας** στον πόλεμο με το πλευρό των Κεντρικών Δυνάμεων.
 - Κυριαρχία των **Κεντρικών Δυνάμεων** στα Βαλκάνια.
 - Απάντηση της Αντάντ: προσπάθεια κατάληψης των **Δαρδανελίων** (Στενών)
→ αποτυχία (**Φεβρουάριος 1915**).
 - Νέα προσπάθεια της Αντάντ: απόβαση συμμαχικών στρατευμάτων στη **Θεσσαλονίκη** (**Οκτώβριος 1915**) → μεταφορά του πολέμου στην Ελλάδα, η οποία παραμένει ακόμα ουδέτερη.
 - **Αποχώρηση της Ιταλίας** από την Κεντρική Συμμαχία και προσχώρηση στην Αντάντ → αντάλλαγμα: παραχώρηση εδαφών στο τέλος του πολέμου.

Οι επιχειρήσεις το 1916:

- Νέα μεγάλη γερμανική επίθεση στο δυτικό μέτωπο → **Μάχη του Βερντέν** (**Φεβρουάριος-Ιούνιος 1916**).
- Αποτυχία της επίθεσης με τεράστιο κόστος σε νεκρούς (515.000).
- Αντεπίθεση των **Γάλλων** και των **Βρετανών** στο **Σομ** → επαναφορά του μετώπου στις αρχικές θέσεις.

Η καμπή του 1917:

- Εμφάνιση **αντιδράσεων** κατά της φρίκης του πολέμου → **ανταρσία** Γάλλων στρατιωτών (καταπνίγεται).
- Εξελίξεις στη **Ρωσία**:
 1. **Φεβρουάριος 1917:** Φιλελεύθερη επανάσταση που ανατρέπει τον τσάρο.
 2. **Οκτώβριος 1917:** Σοσιαλιστική επανάσταση ανατρέπει την προηγούμενη κυβέρνηση → Προχωρά άμεσα σε συνθήκη ειρήνης με τη Γερμανία (Συνθήκη του **Μπρεστ-Λιτόφσκ**, 3 **Μαρτίου 1918**) → **Αποχώρηση Ρωσίας** από τον πόλεμο.
- **Απρίλιος 1917:** Είσοδος των **ΗΠΑ** στον πόλεμο στο πλευρό της Αντάντ → αποστολή 1.000.000 στρατιωτών και άφθονου πολεμικού υλικού → **καθοριστική εξέλιξη** για την τελική έκβαση του πολέμου.
- **Ιούνιος 1917:** Είσοδος της **Ελλάδας** στον πόλεμο με την Αντάντ ύστερα από έντονες διαφωνίες και πολιτικό διχασμό.

Προς το τέλος του πολέμου:

- **Ιούλιος 1918:** Επίθεση των Δυνάμεων της Αντάντ στο **Μάρνη** → ήττα των Γερμανών.
- **Φθινόπωρο 1918:** Σταδιακή συνθηκολόγηση των Κεντρικών Δυνάμεων και των συμμάχων τους υπό την πίεση των τεράστιων οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων και των κοινωνικών εξεγέρσεων (π.χ. **σοσιαλιστική επανάσταση** στη Γερμανία → ανατροπή του αυτοκράτορα Γουλιέλμου του Β΄ [Kaiser]).

► **Οι συνέπειες του πολέμου:**

- Τεράστιος αριθμός **νεκρών** (8.000.000) και **τραυματιών** (20.000.000).
- Τεράστιες **υλικές καταστροφές** (σε υποδομές, οικίες, καλλιεργήσιμες εκτάσεις, βιομηχανίες κ.λπ.).
 - Ηθική, πολιτική και κοινωνική **εξάντληση** της Ευρώπης.
 - **Αντίδραση** στη φρίκη και τη βαρβαρότητα του πολέμου:
 - Αμφισβήτηση και κριτική πολλών αξιών.
 - Αναθεώρηση παλαιότερων αντιλήψεων.
 - Εμφάνιση νέων ιδεών και ρευμάτων:
 - α.** Στην πολιτική (π.χ. σοσιαλισμός - διεθνισμός - πασιφισμός).
 - β.** Στα γράμματα (π.χ. υπερρεαλισμός).
 - γ.** Στις τέχνες (π.χ. ντανταϊσμός - κυβισμός).
 - δ.** Στη φιλοσοφία (π.χ. υπαρξισμός).